

T

Jobtevredenheid van Vlaamse leraren en de samenhang met leraar- en schoolkenmerken

Bevindingen uit de Teaching And Learning International Survey
(TALIS) 2013

TALIS

IN FOCUS



Vlaamse
overheid



Faculteit Sociale Wetenschappen
Departement Opleidings- en
Onderwijswetenschappen
Onderzoeksgroep Edubron

Mevr. Alexia Deneire
Dhr. Jan Vanhoof
Dhr. Jerich Faddar
Dhr. Peter Van Petegem



Ministerie van Onderwijs & Vorming
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning

Leraren die tevreden zijn met hun job zijn doorgaans meer betrokken bij het werk dat ze doen. Jobtevredenheid speelt een belangrijke rol in de opvattingen, de motivatie en resultaten van leraren. In deze TALIS-bijdrage gaan we dieper in op de vraag of de jobtevredenheid verschilt naargelang specifieke karakteristieken van de leraar en schoolcontext.

Wat is TALIS?

TALIS staat voor ‘Teaching and Learning International Survey’ en is een initiatief van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Om de vijf jaar belicht TALIS de werkzaamheden en werkcondities van leraren en schoolleiders. TALIS 2013 richt zich in Vlaanderen op het lager onderwijs en de eerste graad secundair onderwijs. 3050 leraren lager onderwijs, 3650 leraren secundair onderwijs en hun schoolleiders uit ruim 350 scholen namen aan het onderzoek deel. Op basis van deze gegevens hebben we de Vlaamse situatie in dit rapport vergeleken met 14 andere onderwijssystemen voor de eerste graad secundair onderwijs (Denemarken, Engeland, Estland, Finland, Frankrijk, Italië, Letland, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Spanje, Tsjechië en Zweden) en 4 landen voor wat betreft het lager onderwijs (Denemarken, Finland, Noorwegen en Polen).

Voor meer achtergrondinformatie (bijv. over het gebruik van symbolen bij (statistisch) significante verschillen) en meer resultaten verwijzen we graag naar het algemene TALIS-rapport voor Vlaanderen op www.talisvlaanderen.be of op www.ond.vlaanderen.be/obpwo/links/talis.

Uit de TALIS-resultaten blijkt dat over het algemeen bijna alle leraren lager onderwijs (95%) en leraren eerste graad secundair onderwijs (95%) het (helemaal) eens zijn met de stelling dat ze al bij al tevreden zijn met hun job. In de volgende paragrafen bespreken we of en in hoeverre deze jobtevredenheid anders ligt bij verschillende groepen leraren.

Internationaal en in het lager onderwijs in Vlaanderen speelt geslacht een rol in de jobtevredenheid; in de eerste graad secundair onderwijs niet

In lijn met de internationale tendens in beide onderwijsniveaus, stellen we op grond van tabel 1 voor het lager onderwijs in Vlaanderen vast dat statistisch significant meer vrouwelijke leraren tevreden zijn met hun job (96%) in vergelijking met de groep mannelijke collega's (91%). Dit resultaat zien we niet opduiken in de eerste graad secundair onderwijs in Vlaanderen: het aandeel mannen en vrouwen dat zich tevreden uitspreekt over hun job is er gelijk.

Tabel 1: % leraren dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar geslacht

		vrouw		man
Lager onderwijs	Vl.	96	▶	91
	Gem.	95	▶	93
1ste graad secundair onderwijs	Vl.	96	=	94
	Gem.	91	▶	90

Wat het lager onderwijs betreft gaat er geen invloed uit van het moment waarop leraren zich in hun loopbaan bevinden (zie tabel 2): het aandeel leraren dat tevreden is met hun job is gelijk voor de vier categorieën werkervaring (>3j: 97%, 3-10j: 95%, 11-20j: 94%, > 20j: 95%). Dit patroon zien we ook opduiken overheen de selectie TALIS-landen. Voor de eerste graad secundair onderwijs stellen we vast dat statistisch significant meer beginnende leraren tevreden zijn met hun job (97%) in vergelijking met de groep leraren met het hoogste aantal jaren werkervaring (94%). Het verschil is klein maar statistisch significant. Bovendien duikt dit patroon niet op wanneer we de gemiddelde resultaten overheen de vergelijkingslanden bestuderen.

Tabel 2: % leraren dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar jaren werkervaring

		< 3 j	3 – 10 j	11 – 20 j	>20 j
Lager onderwijs	Vl.	97	95	94	95
	Gem.	95	95	93	95
1ste graad secundair onderwijs	Vl.	97	95	96	94
	Gem.	91	91	91	91

Noch het opleidingsniveau, het werktijdregime, het tewerkstellingsstatuut, het aandeel leerlingen met specifieke behoeften in de klas of de verstedelijkingsgraad van de schoolomgeving hebben in Vlaanderen een effect op de inschatting van de eigen jobtevredenheid.

Met betrekking tot samenwerking, zien we gemiddeld overheen de vergelijkingslanden een tendens dat onder leraren die vaak samenwerken in termen van lessen van andere leraren observeren en feedback geven enerzijds en deelnemen aan collaboratief professioneel leren anderzijds er iets meer zijn die tevreden zijn met hun job vergeleken met collega's die dit weinig of niet doen. Het verschil is statistisch significant. Dit gaat niet op voor Vlaanderen, wellicht omdat deze activiteiten überhaupt weinig plaats vinden. We vinden enkel een verschil voor deelname aan collaboratief professioneel leren in de eerste graad secundair onderwijs (97% tgo. 94%).

Zich goed voorbereid voelen hangt samen met jobtevredenheid

Overheen de vergelijkingslanden geldt gemiddeld genomen dat onder leraren die zich (erg) goed voorbereid voelen tijdens het lesgeven op vlak van klaspraktijk er statistisch significant meer zijn die tevreden zijn met hun job vergeleken met leraren die zich slechts een beetje of helemaal niet voorbereid voelen (zie tabel 3). Leraren lager onderwijs in Vlaanderen volgen dit patroon, leraren uit de eerste graad secundair onderwijs niet.

Tabel 3: % leraren dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar het zich al of niet voorbereid voelen tijdens het lesgeven wat klaspraktijk betreft

Ik voel mij voorbereid tijdens het lesgeven op vlak van klaspraktijk				
		een beetje of helemaal niet		(erg) goed
Lager onderwijs	Vl.	91	◀	95
	Gem.	90	◀	95
1ste graad secundair onderwijs	Vl.	92	=	96
	Gem.	83	◀	92

Met betrekking tot de eerste graad secundair onderwijs stellen we op grond van de cijfers uit tabel 4 vast dat statistisch significant meer leraren die zich goed voorbereid voelen tijdens het lesgeven op vlak van pedagogisch-didactische aspecten tevreden zijn met hun job (92%), vergeleken met collega's die zich hierin slechts een beetje of helemaal niet voorbereid voelen (83%). Dit geldt niet alleen voor Vlaanderen, maar ook gemiddeld genomen overheen de vergelijkingslanden (voor beide onderwijsniveaus). In het lager onderwijs in Vlaanderen wordt dit onderscheid echter niet gevonden.

Tabel 4: % leraren dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar het zich al of niet voorbereid voelen tijdens het lesgeven wat pedagogisch-didactische aspecten betreft

Ik voel mij tijdens het lesgeven voorbereid op vlak van pedagogisch-didactische aspecten				
		een beetje of helemaal niet		(erg) goed
Lager onderwijs	Vl.	89	=	95
	Gem.	88	◀	95
1ste graad secundair onderwijs	Vl.	91	◀	96
	Gem.	83	◀	92

Inzake het zich tijdens het lesgeven voorbereid voelen op vlak van vakinhoud ten slotte, duikt er enkel een effect op wanneer we kijken naar de gemiddelde resultaten overheen de vergelijkingslanden. In het lager onderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs in Vlaanderen maakt het met het oog op jobtevredenheid niet uit of leraren zich (erg) goed dan wel helemaal niet of een beetje voorbereid voelen op vlak van vakinhoud tijdens het lesgeven.

Overheen de vergelijkingslanden stellen we vast dat zelfeffectiviteit op vlak van klasmanagement, lesgeven en leerlingen bij het leren betrekken samenhangt met jobtevredenheid. Voor Vlaanderen gaat dit slechts ten dele op

In tabel 5 lezen we dat er binnen de categorie leraren lager onderwijs met een redelijke of grote mate van zelfeffectiviteit op vlak van klasmanagement, op vlak van lesgeven en op vlak van leerlingen bij het leren betrekken, internationaal gemiddeld genomen statistisch significant meer leraren zijn die tevreden zijn met hun job (95%-96%) dan het geval is bij leraren die zich op deze domeinen helemaal niet of slechts een beetje effectief achten (83%-92%). In Vlaanderen duikt dit patroon enkel op voor zelfeffectiviteit op vlak van leerlingen bij het leren betrekken en -zij het slechts voor een stuk- voor zelfeffectiviteit op vlak van klasmanagement. Meer bepaald stellen we wat dit laatste betreft vast dat er binnen de groep leraren die zich in redelijke of grote mate effectief acht in het zorgen dat leerlingen de klasregels volgen (95%) enerzijds en het bedaren van storende of luidruchtige leerlingen (95%) anderzijds, statistisch significant meer leraren zijn die tevreden zijn met hun job in vergelijking met de groep leraren die zich op deze punten helemaal niet of slechts een beetje effectief achten (resp. 83% en 86%). Voor effectiviteit op vlak van lesgeven ten slotte, zien we in het lager onderwijs in Vlaanderen enkel een effect van effectiviteit op vlak van gebruik van verschillende evaluatiestrategieën op jobtevredenheid.

Tabel 5: % leraren lager onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar inschatting zelfeffectiviteit

Lager onderwijs						
	Vlaanderen			Gem.		
	helemaal niet - een beetje		in redelijke / grote mate	helemaal niet - een beetje		in redelijke / grote mate
Effectiviteit op vlak van klasmanagement						
Storend gedrag in de klas onder controle krijgen	90	=	95	87	◀	95
Mijn verwachtingen omtrent het gedrag van leerlingen duidelijk maken	88	=	95	87	◀	95
Er voor zorgen dat leerlingen de klasregels volgen	83	◀	95	83	◀	95
Een leerling bedaren die storend of luidruchtig is	86	◀	95	86	◀	95
Effectiviteit op vlak van lesgeven						
Goede vragen voor mijn leerlingen opstellen	94	=	95	90	◀	95
Verschillende evaluatiestrategieën gebruiken	93	◀	96	92	◀	95
Een alternatieve uitleg geven, bijvoorbeeld wanneer leerlingen iets niet begrijpen	98	=	95	91	◀	95
Alternatieve lesstrategieën invoeren in mijn klas	94	=	95	90	◀	96
Effectiviteit op vlak van leerlingen bij het leren betrekken						
Leerlingen ervan overtuigen dat zij goede resultaten kunnen behalen in hun schoolwerk	88	◀	95	90	◀	95
Mijn leerlingen helpen waardering te hebben voor 'leren'	88	◀	95	90	◀	95
Leerlingen motiveren die weinig interesse in schoolwerk tonen	92	◀	95	90	◀	96
Leerlingen helpen kritisch te denken	96	=	95	94	=	95

In de eerste graad secundair onderwijs is het contrast met de internationale tendens scherper (zie tabel 6). Gemiddeld genomen overheen de vergelijkingslanden stellen we over de ganse lijn vast dat er binnen de groep leraren met een redelijke of grote mate van zelfeffectiviteit wat de drie vermelde domeinen betreft, statistisch significant meer leraren zijn die tevreden zijn met hun job dan onder leraren die zichzelf minder effectief inschatten. In Vlaanderen daarentegen blijken zelfeffectiviteit op vlak van klasmanagement en zelfeffectiviteit op vlak van lesgeven niet aan de orde te zijn wanneer het aankomt op jobtevredenheid. Inzake zelfeffectiviteit op vlak van 'leerlingen bij het leren betrekken' stellen we vast dat er binnen de groep leraren die zichzelf in redelijke of grote mate in staat acht leerlingen ervan te overtuigen dat zij goede resultaten kunnen behalen in hun schoolwerk, statistisch significant meer leraren zijn die tevreden zijn met

hun job dan het geval is onder leraren die zichzelf minder effectief inschatten. Bij de overige drie indicatoren van effectiviteit op vlak van leerlingen betrekken vinden we een dergelijk statistisch significant verschil in aandeel leraren dat tevreden is met hun job niet terug.

Tabel 6: % leraren eerste graad secundair onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar inschatting zelfeffectiviteit

1ste graad SO						
	Vlaanderen			Gem.		
	helemaal niet - een beetje		in redelijke / grote mate	helemaal niet - een beetje		in redelijke / grote mate
Effectiviteit op vlak van klasmanagement						
Storend gedrag in de klas onder controle krijgen	92	=	95	82	◀	92
Mijn verwachtingen omtrent het gedrag van leerlingen duidelijk maken	95	=	95	83	◀	91
Er voor zorgen dat leerlingen de klasregels volgen	91	=	95	80	◀	92
Een leerling bedaren die storend of luidruchtig is	92	=	95	84	◀	92
Effectiviteit op vlak van lesgeven						
Goede vragen voor mijn leerlingen opstellen	96	=	95	86	◀	91
Verschillende evaluatiestrategieën gebruiken	94	=	96	85	◀	92
Een alternatieve uitleg geven, bijvoorbeeld wanneer leerlingen iets niet begrijpen	94	=	95	86	◀	91
Alternatieve lesstrategieën invoeren in mijn klas	94	=	96	86	◀	92
Effectiviteit op vlak van leerlingen bij het leren betrekken						
Leerlingen ervan overtuigen dat zij goede resultaten kunnen behalen in hun schoolwerk	91	◀	96	80	◀	92
Mijn leerlingen helpen waardering te hebben voor 'leren'	94	=	96	83	◀	92
Leerlingen motiveren die weinig interesse in schoolwerk tonen	93	=	96	86	◀	93
Leerlingen helpen kritisch te denken	94	=	95	87	◀	92

In termen van jobtevredenheid maakt het in Vlaanderen weinig of niet uit of leraren al of niet constructivistische ideeën aanhangen

Voor het lager onderwijs tekent het meest opvallende resultaat zich af bij de stelling ‘Mijn rol als leraar is leerlingen vooruit te helpen in hun eigen exploratie’ (zie tabel 7). Zowel gemiddeld genomen overheen de vergelijkingslanden als in Vlaanderen zien we dat binnen de categorie leraren die overtuigd zijn van deze constructivistische opvatting er statistisch significant meer leraren zijn die tevreden zijn met hun job (Vl: 95%, gem-LaO: 95%) dan het geval is onder leraren die het (helemaal) niet eens zijn met deze stelling (Vl: 66%, gem-LaO: 86%).

Tabel 7: % leraren lager onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar constructivistische opvattingen

Lager onderwijs						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Mijn rol als leraar is leerlingen vooruit te helpen in hun eigen exploratie	66	◀	95	86	◀	95
Leerlingen leren het best door zelf oplossingen voor problemen te vinden	94	=	95	94	=	94
Leerlingen moeten de kans krijgen om zelf oplossingen voor praktische problemen te bedenken alvorens de leraar hen toont hoe ze worden opgelost	90	=	95	91	◀	95
Denk- en redeneerprocessen zijn belangrijker dan specifieke vakinhoud	95	=	95	94	=	94

Tabel 8, die resultaten presenteert met betrekking tot de eerste graad secundair onderwijs, laat zien dat, gemiddeld genomen voor de vergelijkingslanden, voor drie van de vier constructivistische stellingen geldt dat er een (klein) effect uitgaat in termen van aandeel leraren dat tevreden is met zijn/haar job. De verschillen zijn statistisch significant. In Vlaanderen maakt het voor de jobtevredenheid niet uit of leraren eerste graad secundair onderwijs de voorgelegde constructivistische ideeën al of niet onderschrijven.

Tabel 8: % leraren eerste graad secundair onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar constructivistische opvattingen

1ste graad SO						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Mijn rol als leraar is leerlingen vooruit te helpen in hun eigen exploratie	85	=	95	86	◀	91
Leerlingen leren het best door zelf oplossingen voor problemen te vinden	93	=	96	90	◀	91
Leerlingen moeten de kans krijgen om zelf oplossingen voor praktische problemen te bedenken alvorens de leraar hen toont hoe ze worden opgelost	93	=	95	87	◀	91
Denk- en redeneerprocessen zijn belangrijker dan specifieke vakinhoud	95	=	95	92	=	91

De aanwezigheid van een gedeelde cultuur op school hangt samen met de jobtevredenheid van leraren

Met betrekking tot het lager onderwijs in Vlaanderen stellen we vast dat in scholen waar de schoolleider meent dat het schoolteam moeilijkheden openlijk bespreekt, er statistisch significant meer leraren tevreden zijn met hun job (95%) dan in scholen waar de schoolleider dit niet zo percipieert (90%). Voor de overige elementen van een gedeelde cultuur op school stellen we in Vlaanderen geen impact vast. Uitgezonderd voor de stelling 'De relaties tussen leraren en leerlingen zijn goed'. Daar stellen we een effect vast dat tegengesteld is aan het effect gemiddeld genomen overheen de vergelijkingslanden en dat in de eerste graad secundair onderwijs in Vlaanderen. Dit betekent dat in scholen waar de schoolleider meent dat de relaties tussen leraren en leerlingen niet goed zijn, iets meer leraren tevreden met hun job in vergelijking met in scholen waar de schoolleider meent dat de relaties tussen leraren en leerlingen goed zijn. Dit verschil is statistisch significant.

Tabel 9: % leraren lager onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar aanwezigheid gedeelde cultuur op school (perceptie schoolleider)

Lager onderwijs						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Het schoolteam deelt gemeenschappelijke overtuigingen omtrent onderwijs/leren	89	=	95	92	◀	95
Het schoolteam bespreekt moeilijkheden openlijk	90	◀	95	92	◀	95
Er is wederzijds respect voor de ideeën van collega's	93	=	95	92	=	95
Er heerst een cultuur waarin succes wordt gedeeld	94	=	95	93	◀	95
De relaties tussen leraren en leerlingen zijn goed	98	▶	95	75	◀	94

Met betrekking tot de eerste graad secundair onderwijs, merken we –specifiek voor Vlaanderen– dat in scholen waar de schoolleider meent dat het schoolteam moeilijkheden openlijk bespreekt, dat er wederzijds respect is voor de ideeën van collega's, dat er een cultuur heerst waarin succes wordt gedeeld of dat de relaties tussen leraren en leerlingen goed zijn, er statistisch significant meer leraren tevreden zijn met hun job (resp. 96%, 95%, 96% en 95%) dan in scholen waar de schoolleider deze elementen van een gedeelde cultuur op school niet ontwaart (resp. 89%, 90%, 89% en 79%) (zie tabel 10).

Tabel 10: % leraren eerste graad secundair onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar aanwezigheid gedeelde cultuur op school (perceptie schoolleider)

1ste graad SO						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Het schoolteam deelt gemeenschappelijke overtuigingen omtrent onderwijs/leren	92	=	95	89	◀	91
Het schoolteam bespreekt moeilijkheden openlijk	89	◀	96	89	◀	91
Er is wederzijds respect voor de ideeën van collega's	90	◀	95	89	◀	91
Er heerst een cultuur waarin succes wordt gedeeld	89	◀	96	88	◀	91
De relaties tussen leraren en leerlingen zijn goed	79	◀	95	74	◀	91

Voor hun jobtevredenheid maakt het niet uit of leraren in Vlaanderen werkzaam zijn in scholen waar er inspraak is bij schoolbeslissingen; op internationaal vlak is dit wel zo

Op grond van tabellen 11 en 12 ten slotte, stellen we vast dat er gemiddeld genomen overheen de vergelijkingslanden een verband bestaat tussen de mogelijkheid tot inspraak bij schoolbeslissingen en jobtevredenheid, zowel in het lager onderwijs als in de eerste graad van het secundair onderwijs. In scholen waar de schoolleider meldt dat de school het personeel de mogelijkheid biedt om actief te participeren in beslissingen omtrent de school (gem-LaO: 94%; gem-SO:91%) en dat er een cultuur is van samenwerking die gekenmerkt wordt door wederzijdse steun (gem-LaO: 95%; gem-SO: 91%), geven immers statistisch significant meer leraren aan tevreden te zijn met hun job dan in scholen waar de schoolleider meldt dat de stellingen niet opgaan (resp. gem-LaO: 91%; 91%; gem-SO: 82%; 83%). Dit is meer uitgesproken in de eerste graad secundair onderwijs. In Vlaanderen duikt dit patroon niet op, noch in het lager onderwijs, noch in de eerste graad secundair onderwijs.

Tabel 11 % leraren lager onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar inspraak bij schoolbeslissingen (perceptie schoolleider)

Lager onderwijs						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Deze school biedt het personeel de mogelijkheid om actief te participeren in beslissingen omtrent de school.	81	=	95	91	◀	94
Er is een cultuur van samenwerking op school die gekenmerkt wordt door wederzijdse steun	92	=	95	91	◀	95

Tabel 12: % leraren eerste graad secundair onderwijs dat al bij al tevreden is met zijn/haar job, naar inspraak bij schoolbeslissingen (perceptie schoolleider)

1ste graad SO						
	Vlaanderen			Gem.		
	(helemaal) oneens		(helemaal) eens	(helemaal) oneens		(helemaal) eens
Deze school biedt het personeel de mogelijkheid om actief te participeren in beslissingen omtrent de school.	92	=	95	82	◀	91
Er is een cultuur van samenwerking op school die gekenmerkt wordt door wederzijdse steun	91	=	95	83	◀	91



Coördinatie

Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming
Departement Onderwijs en Vorming
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning

Samenstelling

Universiteit Antwerpen
Faculteit Sociale Wetenschappen
Departement Opleidings- en Onderwijswetenschappen
Onderzoeksgroep Edubron

Verantwoordelijke uitgever

Micheline Scheys, Secretaris-Generaal

Grafische vormgeving

Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Afdeling Communicatie
Suzie Favere
Creatief - Harelbeke

Depotnummer

D/2015/3241/187

Uitgave

December 2015

